

Lužný, Dušan

**Friends of the Western Buddhist Order - pokus o nový
buddhismus**

Religio. 1996, vol. 4, iss. 2, pp. [183]-190

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124767>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

*Friends of the Western Buddhist Order – pokus o nový buddhismus**

Dušan Lužný

Buddhismus působí v Evropě již nejméně jedno a půl století. Není proto divu, že zde v současné době začínají vznikat formy buddhismu, které již nejsou pouhými odnožemi asijských buddhistických škol, ale představují specifické, západní variace *dhammy* a *sanghy*. Místo o „buddhismu na Západě“ se proto začíná mluvit o „západním buddhismu“. O moderní podobu buddhismu, která by odpovídala sociokulturním podmínkám euroamerické kultury konce dvacátého století, usiluje i hnutí *Friends of the Western Buddhist Order*, jehož zakladatelem je buddhistický mnich anglického původu Sangharakshita. Následující text slouží jako základní informace o tomto hnutí a jeho zakladateli.

Sangharakshita

Narodil se jako Dennis Philip Edward Lingwood 26. srpna 1925 v dělnické rodině. Ačkoli v mládí čtyři roky pravidelně navštěvoval schůzky mládeže v baptistické církvi, s křesťanstvím se neztotožnil. Významnou událostí v jeho duchovním hledání byla četba knihy H. P. Blavatské *Odhalená Isis*. Po jejím přečtení zjistil, že vlastně křesťanem není, nikdy nebyl a nikdy by nemohl být.¹ Čím však je, objevil v sedmnácti letech, kdy se mu dostala do rukou *Diamantová sůtra* a *Tribunová sůtra šestého patriarchy*. Po přečtení *Diamantové sůtry* získal Dennis Lingwood pevné přesvědčení, že je buddhistou, že tuto sůtru vlastně dobře zná, resp. že ji znal již dříve a že na tuto zkušenost zapomněl. Nyní se mu znalosti jen oživily.

Lingwood začal odebírat časopis *Buddhism in England* (který dnes vychází pod názvem *Middle Way*), jenž vydávala *Buddhist Society*, a ve věku

* Tento text vznikl díky laskavé podpoře *Vzdělávací nadace Jana Husa a The Spalding Trust*, které umožnily autorovi tohoto článku studovat problematiku buddhismu přímo ve Velké Británii. Děk patří i prof. Karlu Wernerovi, jehož rozhled a zkušenosti významnou měrou přispěly ke zdárnému průběhu výzkumného projektu "Mezináboženský dialog – filozofické a sociologické souvislosti působení asijských náboženství na Západě".

1 Sangharakshita, *Learning to Walk*, Glasgow: Windhorse Publications 1990, 91, cit. podle D. Subhuti, *Bringing Buddhism to the West. A Life of Sangharakshita*, Birmingham: Windhorse Publications 1995, 21.

devatenácti let zde otiskl dva články. Setkal se s prezidentem společnosti Christmasem Humphreysem a u příležitosti buddhistického svátku *vesak* (svátek Buddhova probuzení, osvícení), poté co pod vedením barského mnicha U Thittilaa odrecitoval formuli hledání útočiště u tří buddhistických klenotů – Buddha, Dharmy a Sanghy, se formálně stal buddhistou a zavázal se k dodržování pěti základních etických principů buddhismu.²

Druhá světová válka zásadně poznamenala další průběh jeho života – dům jeho rodičů byl vybombardován, zničena byla jeho bohatá knihovna, na konci roku 1943 byl povolán do armády ke Královskému spojovacímu vojsku a následující rok odeslán do Indie. Během vojenské služby v Indii, Srí Lance a Singapuru studoval různé směry indických náboženství a setkal se s řadou náboženských myslitelů různých tradic – sinhálského buddhismu, Ramakrišnovy misie atd. Po skončení války se definitivně rozhodl, že se do Anglie nevrátí. Následující dva roky procestoval jako asketický poutník různé části Indie a setkal se s množstvím hinduistických a buddhistických mistrů. V ášramu hinduistické mystičky Anandamajii získal nové jméno „Dharmaprija“ – Milovník Dharmy.

V roce 1949 prošel prvním stupněm ordinace a stal se *šramanerou*, buddhistickým novicem, přičemž obdržel nové jméno Sangharakshita – ochránce Sanghy. Jeho prvním duchovním učitelem se stal Jangdish Kashyap, původně příslušník hinduistického hnutí Ářja Samádž, který konvertoval k buddhismu a vyučoval páli a buddhistickou filozofii na Hinduistické univerzitě ve Vánárasí. Na žádost tohoto muže Sangharakshita zůstal v Kalimpongu, malém městě na hranicích Indie, Nepálu, Sikkhimu, Tibetu a Bhútanu, kde se střetávali lidé různého původu a náboženského vyznání. Zde měl Sangharakshita „pracovat pro blaho buddhismu“. V roce 1950 zde tedy založil *Young Men's Buddhist Association*, jež chtěla sjednotit mladé lidi Indie do bratrství lásky a služby, aby propagovali Buddhovo učení prostřednictvím různých sociálních, kulturních a náboženských aktivit. Ve stejném roce zde začal vydávat měsíčník *Stepping-Stones* – „časopis himalájského buddhismu“, který měl celkem dvacet čísel a vycházel v nákladu až tisíc výtisků.

Na konci roku 1950 získal Sangharakshita vyšší ordinaci u váženého bikkhu U Kawinda Sayadawa. V následujících letech byl jeho život naplněn činorodou prací – kromě meditace, přednášení a psaní spolupracoval s indickou Mahá Bódhi Society, setkal se s dalším významným buddhistou západního původu Lamou Anagarikou Góvindou, zapojil se do hnutí dr. Ambedkara, prvního indického ministra spravedlnosti, který se snažil o zlepšení sociálního postavení „nedotknutelných“ a mnoho tisíc z nich převedl k buddhismu. V roce 1956 byl Sangharakshita iniciován do tibetské

2 D. Subhuti, *o.c.*, 25.

tradice Nyingmapa lamou Chetul Sangye Dorje, který také předpověděl, že Sangharakshita založí svou vlastní *viháru*. To se stalo o rok později v Kalimpongu a nové společenství mělo název *Triyana Vardhana Vihara* – místo, kde rozvívají tři jány (tj. hínajána, mahájána a vadžrajána). Jeho smyslem bylo vytvoření místa systematického studia buddhismu v jeho celé šíři a význačným rysem společenství byl jeho ne-sektářský charakter, nebylo tedy omezeno pouze na jedinou buddhistickou tradici.

Dalším význačným učitelem Sangharakshity byl Dhardo Rimpoche, tři-náctý tulku, vtělení představeného kláštera Dorje Drak v Dhartsendu. Pod jeho vedením složil Sangharakshita v roce 1962 slib bódhisattvy. Dále do světa tibetského buddhismu uvedli Sangharakshitu Jamyang Khyentse Rimpoche, Dilgo Khyentse Rimpoche a Dudjom Rimpoche. Velký vliv měl na něj také čínský mistr Čen, který prošel různými tradicemi od taoismu až k tibetské tradici Nyingmapa a čchanu. Pod těmito různými vlivy a jednotlivými učiteli se rozvíjel Sangharakshitův buddhistický univerzalizmus, který našel svůj výraz v působení Sangharakshity na Západě.

V polovině století se ve Velké Británii hlavní jádro buddhistického dění koncentrovalo ve svou organizacích – *Buddhist Society*, kterou vedl Christmas Humphreys, a *Hampstead Buddhist Vihara*, jež se orientovala na thajský théravádský buddhismus a byla řízena organizací *English Sangha Trust*. A právě na pozvání English Sangha Trust přijel Sangharakshita v roce 1964 do Británie. Během svého pobytu měl řadu přednášek, vedl meditační kurzy a připravoval některé adepty na ordinaci. Brzy po svém příjezdu však zjistil, že britské buddhistické hnutí má řadu vážných problémů, mezi nimiž nejvýznamnější roli hrálo sektářství – britští buddhisté byli rozděleni do skupin podle jednotlivých tradic a nebyli schopni spolu komunikovat. Jako by jedna buddhistická škola neměla nic společného s jinými školami; jakoby historicky a regionálně podmíněné zvyky byly důležitější než samotný Buddha a jeho učení. S tímto Sangharakshita zásadně nesouhlasil a postupně v něm zrál přesvědčení, že je nutná zásadní reforma buddhismu na Západě.

Rozhodl se tedy, že zůstane v Londýně a tuto reformu provede. V roce 1966 však odjel na krátkou návštěvu Indie, v jejímž průběhu dostal zprávu, že vedení *English Sangha Trust* mu odpírá podporu a vyzývá ho, aby v Indii zůstal. S pomocí přátel se však Sangharakshita v březnu 1967 vrátil do Británie a pokračoval v započaté práci. Tehdy vznikla organizace *Friends of the Western Sangha*, která se stala zárodkem nového buddhistického hnutí.

Co způsobilo, že Sangharakshita, který dlouhá léta pomáhal v Indii šířit buddhismus, upadl v nelibost některých západních buddhistů? Hlavní příčinou bylo jeho univerzalistické pojetí buddhismu a jeho snaha přiblížit buddhismus podmínkám Západu. Také svým jednáním provokoval ty, kteří měli jasnou představu, jak by měl vypadat správný buddhistický mnich. Svůj žlutý oděv *bhikkhu* často odkládal, aby si oblékl „civilní“ oblečení, nechal

si narůst dlouhé vlasy a jeho oficiální životopisec Dharmachari Subhuti (Alex Kennedy) poznamenává, že při svých procházkách po londýnských ulicích někdy zavítal do dělnických hospod na pintu Guinnesse.³ Tím vším Sangharakshita provokoval „pravověrné“ britské buddhisty.

Jeho reformní hnutí vzniklo v samotném srdci Londýna, nedaleko Trafalgar Square. Jeden ze Sangharakshitových přátel zde měl na Monmouth Street (č. 14) malý obchod s japonskými suvenýry. V suterénu tohoto domu vzniklo 6. dubna 1967 první centrum nového hnutí. O rok později (7. dubna 1968) bylo v západním Londýně přijato do řádu *Western Buddhist Order* dvanáct mužů a žen. Obřadu se zúčastnili dva théravádští mniši – Bhikhu Shantibhadra a Bhikhu Vajirajana z Thajska a Srí Lanky, dále pak anglický kněz tradice Džódó šinšú Jack Austin a japonský zenový mistr Taishen Deshimaru. Přítomnost představitelů různých buddhistických tradic podtrhla univerzalistický charakter nového hnutí, které se od tohoto dne začalo jako celek označovat *Friends of the Western Buddhist Order* (Přátelé západního buddhistického řádu).

Další léta byla vyplněna tvořivou prací, vznikala nová střediska a hnutí získávalo postupně popularitu. Na začátku roku 1973 se Sangharakshita stáhl z veřejného působení, odstěhoval se z Londýna do horské chaty v Cornwallu a asi po půl roce do Norfolkku. Chtěl tak vystavit členy hnutí zkoušce – do té doby ležela veškerá zodpovědnost přímo na Sangharakshitovi a nyní přišla doba, kdy se hnutí muselo osamostatnit. Další úspěšný rozvoj hnutí prověřil novou podobu buddhismu na Západě.

Friends of Western Buddhist Order (FWBO)

Střediska. Brzy po vzniku první svatyně hnutí v suterénu obchodu na Monmouth Street přibývala další střediska hnutí. V roce 1968 byla v Purley jižně od Londýna založena komunita *Aryatara*, komunita *Heruka* se vytvořila v Glasgow roku 1973. V Brightonu vzniklo v roce 1975 středisko *Amityaus*, které kromě meditačních a přednáškových kurzů vedlo např. vegetariánskou restauraci a knihkupectví. Ve stejném roce *Přátelé (Friends)* získali ve východní části Londýna požární zbrojnici, v níž po přestavbě v roce 1978 vzniklo důležité středisko *Sukhavati*, známé spíše jako *London Buddhist Centre*. Zde se medituje, přednáší, v provozu je vegetariánská restaurace, knihkupectví a v blízkosti umělecké středisko *FWBO London Buddhist Arts Centre*.

Ačkoliv je hnutí založeno na naprosté rovnosti mužů a žen a od počátku byly všechny akce společné, během krátké doby Sangharakshita a především mužští členové hnutí došli k závěru, že zvláště pro meditace v ústraní je

3 D. Subhuti, *a.c.*, 111.

vhodnější vytvořit oddělené komunity mužů a žen. První takovou komunitou byla *Padmaloka*, největší středisko určené pro meditaci mužů v ústraní, nacházející se v malé vesničce Surlingham poblíž Norwiche. Na obdobných principech a ve stejné době (na konci 70. let) vzniklo středisko *Vajraloka* v Severním Walesu. Souběžně (tedy od roku 1977) vznikaly ženské komunity – *Amaravati* v Londýně (jde o odlišné středisko než *Amaravati Buddhist Monastery*, jenž je veden théravádským mnichem amerického původu Ajahnem Sumedho), *Mandarava* nedaleko od Norwiche a *Benlah* v Londýně. Později začaly působit další ženské komunity – *Táraloka* v anglickém hrabství Shropshire a *Tiratanaloka* v Jižním Walesu. Ve Velké Británii pracuje dnes asi 18 středisek hnutí a několik dalších přidružených organizací, jako např. nakladatelství *Windhorse Publications*.

Budova London Buddhist Centre

Působení FWBO se však neomezuje na Velkou Británii. Od roku 1971 pracuje středisko *Tararu* v Aucklandu na Novém Zélandě a hned následujícího roku se zformovala malá skupinka v Helsinkách. Ve Španělsku existuje horské středisko *Guhyaloka*, v USA *Aryaloka* (New Hampshire) a další střediska v Seattlu, San Franciscu a Bostonu, v Austrálii *Vijayaloka* (New South Wales) a střediska v Melbourne a Sydney. Další střediska jsou rozseta po celém světě – v Německu, Holandsku, Švédsku, ale také Malajsii,

Srí Lance, atd.; poslední středisko bylo otevřeno v Mexiku a je snaha založit komunitu v Číně.⁴

Zajímavé je také působení FWBO v domovské zemi buddhismu. V roce 1978 v indické Pooně založil jeden z význačných členů hnutí Lokamitra organizaci *Trailokya Bauddha Mahasangha Sahayak Gana* (Sdružení pomocníků Buddhovy velké komunity tří světů). Tato organizace navazuje na hnutí dr. Ambedkara, kterému svého času výrazně pomáhal právě Sangharakshita. Většina indických *Přátel*, zde označovaných jako *Sahájakové*, tedy „pomocníci“, jsou příslušníci nižších sociálních skupin a zvláště pak *nedotknutelní*. V Indii působí také *Karuna Trust* – nadace FWBO zaměřená na podporu projektů zlepšování životních podmínek v indických slumech a vesnicích.

Principy hnutí. Podle Sangharakshity je buddhistou ten, kdo se utíká ke třem útočištím, tedy Buddhovi, Dharmě a Sangze, a kdo dodržuje etické zásady buddhismu. Těmito zásadami jsou obecně řečeno úcta k životu, štedrost, spokojenost a zásada pravdivé, laskavé, pomocné a harmonizující řeči.⁵

Jádrum hnutí FWBO je *Western Buddhist Order*, který je tvořen ordinovanými členy. Svým charakterem není tento řád mnišský, není však ani zcela laický. Jeho členové nenosí žádný speciální oděv, ani nemají vyholené hlavy jako jiní buddhističtí mniši. Jako znak ordinace nosí kolem krku pruh látky (bílé nebo v případě dodržování celibátu zlaté barvy), na které jsou vyobrazeny tři planoucí drahokamy, tedy Buddha, Dharma a Sangha. Členové řádu jsou odpovědní za jeho chod. Vedle ordinovaných členů existuje velké množství jedinců, kteří se buď chystají stát členy řádu, nebo chtějí hnutí pomáhat, aniž by byli ordinováni. Takovýto jedinec je označován jako *Mitra*, což znamená *Přítel*. Kdo se chce stát *Přítelem*, musí splnit čtyři podmínky: a) rozhodnout se pro FWBO a přestat hledat jiné skupiny, b) pravidelně meditovat, c) být v kontaktu se členy řádu, d) pomáhat hnutí a podporovat členy řádu v jejich úsilí.⁶

Základní meditační praxí je uvědomělé dýchání. Druhou technikou je *metta bhavaná*, tedy rozvoj neomezené laskavosti. První etapou rozvoje univerzální lásky je nalezení pozitivního vztahu k sobě samému. V druhém kroku je láskyplná přátelskost rozšířena na dobré lidi, ve třetím na lidi neutrální a následně pak také na osoby, které jsou jedincem zatím vnímány

4 Podrobněji D. Subhuti, *Buddhism for Today*, Glasgow: Windhorse Publications 1988, 30-41; D. Subhuti, *Bringing Buddhism...*, o.c., 122-126, 141-162; I. Oliver, *Buddhism in Britain*, London: Rider 1979, 160-175.

5 Sangharakshita, *Buddhism and the West*, Glasgow: Windhorse Publications 1992, 17.

6 D. Vessantara, *The Friends of the Western Buddhist Order. An Introduction*, Birmingham: Windhorse Publications 1996, 29; D. Subhuti, *Buddhism for Today*, o.c., 137.

jako jeho nepřátelé. V posledním stadiu dochází k rozvoji ničím neohraňované láskyplné přátelskosti, která zahrnuje veškeré univerzum.⁷ Toto cvičení může probíhat individuálně nebo společně s dalšími členy hnutí. Např. každou neděli (původně to byl pátek) v měsíci v sedm hodin (greenwichského času) probíhá celosvětová meditace členů řádu zaměřená právě na rozvoj neomezené laskavosti.⁸

Správné živobytí. Etika patří mezi základní kameny buddhismu. Je příznačné, že první západní příznivci Buddhovy nauky ji vnímali především jako racionalisticky zdůvodněnou morální nauku. Již ve své první rozpravě Buddha rozvrhl základy buddhistické etiky, když jako závěrečnou, čtvrtou vznešenou pravdu uvedl Osmidílnou vznešenou stezku. Následování této cesty umožňuje vymanit se z vlivu světa plného utrpení. Součástí této stezky je správné živobytí, a právě ono je jedním z nejvýraznějších inovací FWBO.

Jestliže nemá zůstat buddhismus jen okrajovou zájmovou a akademickou záležitostí, musí proniknout i do každodenního života jedinců, včetně sféry práce. Právě proto FWBO rozvíjí činnost, která je označována jako „Right Livelihood businesses“, tedy samostatně hospodařící výrobní jednotky. Tento druh družstevního podnikání však nemá jednostranně směřovat k zisku a nemá mít formu, která by odporovala buddhistickému světonázoru. Týmové projekty správného živobytí sledují čtyři základní cíle:

a) Vytvářejí prostor, ve kterém zúčastnění spolu-pracují v atmosféře přátelství. To umožňuje chápat práci jako specifickou formu meditace a individuální kultivace. V této spolu-práci buddhistů, tedy jedinců, kteří vyznávají určité společné hodnoty, je posilována iniciativa a osobní zodpovědnost, mimo jiné také proto, že zde chybí jasná mocenská struktura.

b) Svým zaměřením jsou přínosem i pro okolní společnost, protože na ni působí svým příkladem. Např. vegetariánské restaurace FWBO podporují ideál neublíživání, nakladatelství umožňují šířit ideje, které buddhisté považují za přínosné.

c) Hlavním cílem podnikání v duchu správného živobytí není hromadění peněz, ale obstarání peněz nutných k životu. Socialistické ideály, jenž převzal Sangharakshita mimo jiné i od svého otce, se promítají i do skutečnosti, že každý ze zúčastněných si bere ze získaných prostředků právě tolik, kolik potřebuje.⁹

d) Finanční prostředky slouží také jako podpora jiných aktivit.¹⁰

Mezi nejčastější aktivity *Right Livelihood* patří zřizování vegetariánských restaurací, knihkupectví zaměřených na buddhistickou literaturu, nakla-

7 Srov. *Metta: The Practice of Loving Kindness*, Glasgow: Windhorse Publications 1992.

8 D. Subhuti, *Bringing Buddhism...*, o.c., 134.

9 Rozhovor s Ratnaghosou, předsedou London Buddhist Centre.

10 D. Vessantara, *The Friends...*, o.c., 26-28.

datelství vydávajících literaturu FWBO, stavebních firem apod. Tyto aktivity mají velký význam nejen pro jedince, ale mají být zárodkem nové, spravedlivější a na morálních a duchovních principech založené společnosti.

Svátky. (Vzhledem k tomu, že FWBO přejímá v duchu buddhistické tradice lunární kalendář, dochází u některých svátků k určitým časovým posunům).

Den parinirvany je slaven 15. února. Den Buddhovy smrti slouží také ke vzpomínce na členy a přátele hnutí, kteří zemřeli v předcházejícím roce. *Den FWBO* probíhá 6. dubna a připomíná založení FWBO v roce 1967. Hned následující den je slaven *Den Western Buddhist Order*.

8. dubna jsou slaveny Buddhovy narozeniny. Na přelomu dubna a května probíhá jeden z nejdůležitějších svátků všech buddhistů – *vesak*, svátek Buddhova osvícení, probuzení. Den, kdy Buddha začal vyučovat svoji nauku, je slaven jako *Den Dharmy* na přelomu června a července.

Ovlivnění Sangharakshity tibetským buddhismem je patrné i ze zařazení zvláštního svátku, kterým se připomíná Padmasambhava – význačná postava tibetského buddhismu a zvláště pak školy Nyingmapa, ze které pocházeli i vlivní učitelé Sangharakshity.

Na přelomu října a listopadu probíhá *Den Sanghy*, který je určen všem následovníkům Buddha.¹¹

Friends of the Western Buddhist Order je pokusem o vytvoření nové podoby buddhismu, jež by odpovídala současným podmínkám života v západních společnostech. Je samozřejmě otázkou, zda FWBO představuje zárodek čtvrté, západní jány, vedle hínajány, mahájány a vadžrajány. Tento text si neklade tuto otázku; záměrně se omezil jen na krátkou informaci o tomto hnutí a jeho zakladateli. Knižní dílo Sangharakshity je poměrně rozsáhlé a českému čtenáři je zatím přístupná pouze kniha *Lidské osvícení* (Praha: DharmaGaia 1993). V současné době hnutí v České republice nepůsobí, ale zdá se, že je jen otázkou času, kdy se na roztržštěné scéně českého buddhismu objeví první *Přátelé*.¹²

11 *Ibid.*, 22-23.

12 Podle informace, kterou autorovi tohoto textu poskytl Ratnaghosa, se v současné době připravuje v USA k přijetí do řádu první Čech.